

dr hab. Paula Jaszczyk,
prof. Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie
i Uniwersytetu w Siedlcach

Warszawa 10.04.2025

RECENZJA doktoratu Edyty Dzierż

1. Przedstawienie podstawowych danych:

1a - Data uzyskania tytułu magistra oraz nazwa jednostki organizacyjnej, w której tytuł ten był nadany:

2004 rok, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Wydział Malarstwa.

1b - Informacja, czy kandydat ubiegał się uprzednio o nadanie stopnia doktora, w tym – o ile wynika to z dokumentacji sprawy – informacje o przebiegu i zakończeniu wcześniejszego postępowania:

Nie, kandydatka nie ubiegała się wcześniej o nadanie stopnia doktora.

1c - Przebieg pracy naukowo – zawodowej (miejsce pracy, zajmowane stanowiska):

W latach 2006/2007 - nauczycielka plastyki w Szkole Podstawowej im. Duracza w Warszawie. Od 2010 roku - działaczka w Zarządzie Okręgu Warszawskiego Związku Polskich Artystów Plastyków. W latach 2011 - 2014 – kuratorka w galerii 3678 w Warszawie. W latach 2014 - 2020 - instruktorka warsztatów z malarstwa i rysunku w Europejskim Uniwersytecie 2 i 3 wieku w Warszawie. Współtwórczyni interdyscyplinarnych grupy twórczych: Symfonia, Art Visual Dance i międzynarodowego ruchu artystycznego Artinterference. W latach 2012 - 2016 założycielka i koordynatorka działań ogólnopolskiej interdyscyplinarnej grupy twórczej Młodzi Sztuką. Od 2014 r. uczestniczy w projekcie Stan Rzeczywisty. Od 2015 r. współorganizatorka działań międzynarodowego projektu Eviva l'Arte. W latach 2019 - 2021 współorganizatorka Interdyscyplinarnego projektu Power of Art. Od 2021 r. należy do Artcom Expo International Association of Artist w Norwegii.

2. Przedstawienie informacji o ocenianej rozprawie doktorskiej:

2a - Tytuł rozprawy doktorskiej:

Synestezja w malarstwie i performance jako metoda komunikacji wszystkimi zmysłami.

Otrzymałam, dn. *15.04.2025*

L. dz.

Sekcja Rozwoju Kadry Naukowej

2b - Ocena układu rozprawy doktorskiej, w tym informacje o jej poszczególnych częściach składowych:

Praca składa się ze wstępu, rozdziału 1 zatytułowanego: Synestezja a sztuka, rozdziału 2 zatytułowanego: Percepcja dzieła otwartego na wszystkie zmysły, rozdziału 3 zatytułowanego: Analiza procesu twórczego w cyklu prac malarskich powstałych na drodze komunikacji multisensorycznej (analiza przypadku – pracy własnej), podsumowania, streszczenia, abstraktu, bibliografii i dokumentacji pracy artystycznej. Nie mam zastrzeżeń do układu, wszystko poprawnie opisane. Poszczególne części precyzyjnie opisują założenie doktoratu, jak i działania twórcze.

2c - Ocena zastosowanego piśmiennictwa w ramach rozprawy doktorskiej:

Bibliografia składa się z 26 pozycji, są to książki i wydawnictwa naukowe, w tym trzy w języku angielskim. Literatura dobrze dobrana i związana z dyscypliną, jak i tematem pracy, zakres to historia sztuki, psychologia, a przede wszystkim szeroko zbadane zagadnienie synestezji.

2d - Wskazanie oraz ocena celu rozprawy doktorskiej:

Celem rozprawy doktorskiej Edyty Dzierż, jest zbadanie połączenia wielu rodzajów sztuk, poprzez działanie synestetyczne, które zachodzi w procesie twórczym. Autorka bada świadomy wpływ na percepcję zarówno tworzenia, jak i odbioru dzieła powstającego podczas malarskiego performance'u. Wieloletnia działalność malarsko-performatywna, pierwsze działanie już w 2010 roku, pokazuje duże zaangażowanie i doświadczenie autorki w tym temacie.

Praca doktorska zarówno w warstwie pisemnej, jak i twórczej porusza zagadnienie synestezji rozumianej przez Edytę Dzierż jako narzędzie „projektu sztuki totalnej”, jako i indywidualne, subiektywne doświadczanie percepcji wszystkimi zmysłami. Bardzo interesujące jest to podejście, wieloaspektowe działanie twórcze będące zarazem narzędziem dającym możliwość tworzenia złożonego dzieła poprzez komunikację z odbiorcą wszystkimi zmysłami, a zarazem doświadczanie formy będącej tworzywem wzajemnych relacji.

Prace malarskie powstają w ścisłej symbiozie z dobranym do każdego obrazu światłem w intensywnym kolorze, który ma bezpośredni wpływ na odbiór obrazu, ale także na samą autorkę, zatopioną w performatywnym działaniu malarskim. Bardzo dla mnie ważnym i szalenie ciekawym elementem jest ścieżka dźwiękowa, która przy każdej pracy, każdorazowo jest inna i która powstaje specjalnie powstała do tego projektu. Działanie malarskie będące korelacją koloru, gestu malarskiego i muzyki staje się dla autorki swoistego rodzaju transem, skupieniem na doznaniach zarówno estetycznych, jako i emocjonalnych. To

połączenie, świadome oddziaływanie przez Edytę Dzierż na wiele zmysłów naraz, jest w moim odczuciu tworzeniem innej formy doznań, nie osiągalnej przy użyciu tylko jednego medium.

2f - Ocena części rozprawy doktorskiej dotyczący omówienia wyników badań:

Edyta Dzierż w pracy pisemnej przedstawia tezy swoich badań:

- *„Proces twórczy to działanie angażujące wszystkie zmysły równocześnie, dzięki czemu jest ono nieograniczone w swoich możliwościach przedstawienia i odbioru.”*
- *„Malarstwo uprawiane jako performance to sztuka głębokiego i wewnętrznego przeżywania malarstwa za pośrednictwem ciała, jego ruchu i przy otwarciu wszystkich zmysłów.”*
- *„Postawa twórcza artysty otwierającego się na synestetyczne działania performatywne w tworzeniu obrazu malarskiego to metoda na poszerzanie granic tradycyjnego malarstwa.”*
- *„Dialogowy charakter dzieła malarskiego powstającego w procesie performance wypiera erę monologu sztuki zastępując ją dialogiem na linii artysta - jego dzieło - odbiorca sztuki.”*

Tezy te znajdują swoje odzwierciedlenie w działaniach twórczych artystki będących zarazem formą badań artystycznych. Liczne działania twórcze dowodzą konsekwencji i przenikliwości obranej przez artystkę drogi. Działania oparte na zasadzie intuicyjnych skojarzeń, budują wielowątkową strukturę angażującą twórczynię na wielu poziomach. Widoczna w postawie twórczej Edyty Dzierż potrzeba poszerzania granic, ale i współtworzenia dzieła z innymi twórcami, angażująca zarazem widza, jest działaniem opartym na zasadzie wzajemnych relacji. Akt malarski będący działaniem pochodzącym w tym przypadku z różnych obszarów staje się tu świadomym wrażeniowym bytem, który jak opisuje autorka: „jako energia - oddziałuje swoimi wartościami (kolorem, światłem, fakturą, relacjami przestrzennymi)”. Uważam, że zaproponowana przez Edytę metoda działań artystycznych jest swoistego rodzaju polem badań przekraczających tradycyjne myślenie malarskie, a jej działania oparte na oddziaływaniu poszczególnych elementów daje jej nieograniczone możliwości rozwoju zagadnienia synestezji, rozumianej jako synteza sztuk.

2e - Wskazanie oraz ocena zastosowanych metod badawczych:

W pracy badawczej Edyta Dzierż przedstawia „koncepcję otwartego, eksperymentalnego działania twórczego wynikającego z przeżywania aktu twórczego wszystkimi zmysłami zarówno przez twórcę, jak i przez odbiorcę”. Założenie to zrealizowała poprzez cykl

dziesięciu obrazów olejno-akrylowych wykonanych w malarskim akcie performatywnym. Wydarzenie to jest splotem myślenia o kolorze, połączonego ze świadomym ruchem ciała, które prowadzi gest malarski. Gest zainspirowany jest dźwiękiem, który towarzyszy całemu procesowi pracy. Akt ten, swoista metoda artystycznego badania jest formą interdyscyplinarnego spektaklu, który staje się komunikatorem działającym za pośrednictwem wielu zmysłów. Jak autorka pisze w swojej pracy „Obraz malarski, choć oddziałuje przede wszystkim poprzez zmysł wzroku to w swej strukturze zawiera ślady wielu zmysłów; choćby w ruchu wynikającym z gestu malarskiego, muzyczności oddanej w rytmach plam, punktów czy kresek, dźwiękach i dotyku uderzeń pędzla.” Widzę wielkie bogactwo w tym, że widz może uczestniczyć w akcie twórczym - widzieć jak Edyta spaja się z obrazem, jak rusza się pod wpływem gestu malarskiego, jak jej ciało odpowiada na dźwięk czy choćby format blejtramu. Wszystko to zatopione w kolorach z reflektorów tworzy wielosensoryczny świat, który opierając się na zacieraniu granic, tworzy doznanie międzysensoryczne, a to tworzy możliwość rozwoju, zarówno twórcy, jak i widza.

2g - Informacje dotyczące praktycznego zastosowania uzyskanych wyników badań:

Informacje o ewentualnych nieprawidłowościach, które pojawiły się w ocenianej rozprawie doktorskiej.

Praktyczne zastosowanie odnajduję w szeroko rozumianym rozwoju. Przekraczanie granic czy to zmysłowych, czy to w twórczej korelacji, jest w moim odczuciu wartością niemierzalną, ale bez wątpienia wartą dalszych twórczych poszukiwań autorki.

2h - Ocena, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego:

Edyta Dzierż świadomie odnosi się do synestezyjnych prób swoich poprzedników, ale też idąc konsekwentnie swoją drogą, udowadnia, że obrana przez nią droga artystyczna jest jej metodą na stworzenia dzieła opartego na wielopoziomowym odbiorze.

2i - Ocena czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej:

Praca, szczególnie w rozdziale pierwszym pt. Synestezja a sztuka, prezentuje szeroką wiedzę teoretyczną autorki. Na szczególne wyróżnienie zasługuje podrozdział 1.2 Definicje i rodzaje synestezji, w którym Edyta Dzierż wnikliwie przedstawia zagadnienie synestezji z podziałem na kategorie w zależności do jakiej dziedziny synestezja się odnosi, w zależności od kierunku wywoływania wrażeń czy w zależności jakiego dotyczy zmysłu. Przedstawione kategorie i przykłady świadczą o dogłębnym przestudiowaniu tematu, ale też o świadomy wyborze syntetycznego wariantu, używanego w akcie twórczym.

2j - Inne informacje lub uwagi istotne dla wyrażonego stanowiska zawartego w recenzji:

Pracę uważam za bardzo ciekawą, ale chciałabym zwrócić uwagę autorki na dwa aspekty. Czytając pracę i temat w niej poruszony, odczułam brak perspektywy widza, który jest jednak ważną częścią zaproponowanego przez autorkę działania. To nie zarzut, a raczej rada - może w przyszłości warto by było stworzyć formę komunikacji, jakieś badanie, które dałoby możliwość widzom na wyrażenie swojej opinii na temat odczuć, jakie w nich wywołuje obserwowanie tego wieloelementowego audiowizualnego aktu twórczego. Mnie tej perspektywy zabrakło, mnie opinia widza ciekawi. Może zdanie widzów wzbogaciłoby działanie autorki. Na załączonym w dokumentacji filmie z jednej z takich akcji widać, że niektóre osoby po zakończonym działaniu malują, dodają coś od siebie na płótnie, mnie bardziej ciekawią ich doznania zmysłowe, czy odczuli swoistą synestezję.

Drugą kwestią jest muzyka, zabrakło mi ze strony Edyty komentarza jak ta muzyka powstaje. W tekście jest informacja, że „do każdego z obrazów powstaje specjalna ustalona przeze mnie z muzykiem ścieżka dźwiękowa”, ale niestety nie ma informacji jak ten proces przebiega? Czy jest to dyktat autorki, czy jednak dialog, który opiera się na wymianie doświadczeń? Czy dźwięk jest np. świadomie dobrany pod światło, czy np. kolory użyte podczas malowania podyktowane są barwami dźwięków? Jako twórczyni, która od wielu lat współtworzy z muzykami, jestem bardzo ciekawa tego aspektu. Oczywiście nie wpływa on na odbiór prac Edyty Dzierż, ale uważam go za istotny w sensie wzajemnych twórczych inspiracji, wymiany energii. A właśnie to jest najmocniejszą stroną pracy Edyty.

KONKLUZJA

Pracę oceniam POZYTYWNIE.

Uważam, że jest ona zapisem konsekwentnej drogi artystycznej opartej na wieloelementowym działaniu. Praca zarówno teoretyczna, jak i praktyczna pokazuje duże zainteresowanie autorki wybranym tematem, ale co ważniejsze jej szerokie przeanalizowanie i przepracowanie w warstwie twórczej. Wielokierunkowość tego działania daje zarówno autorce, jak i widzom możliwość rozwoju na poziomie interdyscyplinarnym. Współzależność elementów zarówno twórczych, jak i wykonawczych stanowi bogactwo tej formy wypowiedzi artystycznej. Zauważam dużą wartość tego działania, jak i możliwości poszukiwania kolejnych przestrzeni, w które to działanie mogłoby wejść, myślę, że ma ono walory także możliwe do wykorzystania w teatrze.

P. JASECZKA